

آیزاک لپنیتسکی

پرسش‌هایی درباره تئوری مدرن شطرنج

از سری ادبیات کلاسیک شطرنج شوروی

برگردان انگلیسی به فارسی
محمد خیرخواه ثابت قدم

Isaac Lipnitsky

Questions of
Modern Chess Theory
A Soviet Classic

برگردان روسی به انگلیسی: جان سادِن (John Sugden)

انتشارات Quality Chess

www.qualitychess.co.uk

www.ketab.ir

■ **سرشناسه:** لیپنیتسکی، ایزاک، ۱۹۲۳ - ۱۹۵۹ م. Lipnitsky, Isaac ■ **عنوان و نام پدیدآورنده:** پرسش‌هایی درباره تئوری مدرن شطرنج - ایزاک لیپنیتسکی: برگردان انگلیسی به فارسی محمد خیرخواه ثابت قدم ■ **مشخصات نشر:** تهران، نسیاهنگ، ۱۳۹۴. ■ **مشخصات ظاهری:** ۲۷۲ ص.؛ مصور، جدول، نمودار. ■ **فروست:** سری کتاب‌های ادبیات کلاسیک شطرنج شوروی.

ISBN 978-600-130-134-6

■ **وضعیت فهرست‌نویسی:** فیبا

■ **یادداشت:** عنوان اصلی:

Questions of Modern Chess Theory: A Soviet Classic., © 2008.

■ **یادداشت:** نمایه ■ **موضوع:** شطرنج - بازی‌ها ■ **موضوع:** شطرنج ■ **شناسه افزوده:**

خیرخواه ثابت قدم، محمد، ۱۳۴۶ - ، مترجم ■ **رده‌بندی کنگره:** ۴۱۳۹۴ پ ۷۹ ج ۱۲۳۹ GV

■ **رده‌بندی دیویی:** ۷۹۴:۱۵۹ ■ **شماره کتابشناسی ملی:** ۷۲-۳۹۶۲

انتشارات شباهنگ

پرسش‌هایی درباره تئوری مدرن شطرنج

نویسنده آیزاک لپنیتسکی | برگردان انگلیسی به فارسی محمد خیرخواه نایب‌قدم

لیتوگرافی زیتون | چاپ جمالی | صحافی مهرگان

چاپ اول ۱۳۹۴ | شمارگان ۱۰۰۰ جلد

شابک ۶ - ۱۳۴ - ۱۳۰ - ۶۰۰ - ۹۷۸

حق چاپ محفوظ است

دفتر مرکزی خیابان انقلاب، خیابان شهدای زاندارمری، پلاک ۴۹

تلفن ۶ - ۶۶۹۶۴۲۳۵ فاکس ۶۶۴۶۰۳۶۵

فروشگاه انقلاب خیابان انقلاب، پلاک ۱۱۹۲، تلفن ۶۶۴۹۱۰۹۸

فروشگاه فروردین خیابان انقلاب، خیابان فروردین، ساختمان ناسران، پلاک ۱۶ تلفن ۶۶۴۱۳۱۷۵

فهرست

۹	مقدمه مترجم
۱۱	مقدمه آنا تولی کارپف
۱۳	مقدمه ناشر انگلیسی، جان شاو
۱۵	ایزاک لیبیتسکی و ابر کتابش، (افیم لازاروف)
۲۱	مقاله نویسنده
۲۳	فصل ۱ گشایش بازی
۲۵	فصل ۲ مرکز
۵۱	فصل ۳ مرکز و جناح
۶۹	فصل ۴ فتح مرکز از طریق جناح
۷۵	فصل ۵ گسترش سوارها
۹۳	فصل ۶ ارزیابی پوزیسیون
۱۰۳	فصل ۷ نگرش واقع بینانه
۱۱۱	فصل ۸ از پوزیسیون های بحرانی تا پوزیسیون های آرام
۱۲۵	فصل ۹ شم پوزیسیونی
۱۳۷	فصل ۱۰ طرح های گشایشی
۱۵۱	فصل ۱۱ ابتکار عمل
۱۶۱	فصل ۱۲ گامی مدرن
۱۸۷	فصل ۱۳ ارتباط گشایش و وسط بازی
۲۰۳	فصل ۱۴ بازنگری ارزش ها
۲۱۵	فصل ۱۵ اعتبار نوآوری در شطرنج چه مدت است؟
۲۱۹	فصل ۱۶ تولد نوآوری در شطرنج
۲۲۳	پوست: بازی های انتخابی ایزاک لیبیتسکی
۲۶۹	نمایه بازیکنان

مقدمه مترجم

گاهی در موضوعات مختلف علمی و فرهنگی به کتاب‌های نفیسی برمی‌خوریم که شناخته شده نیستند ولی با کنکاش دقیق بعدی در تالیفات و پژوهش‌های اساتید معروف و معتبر آن حوزه متوجه می‌شویم که تأثیر ژرف خود را در آثار آنان بر جای گذاشته‌اند. لذا کتاب نفیس همیشه سرنوشت خوبی ندارد، ولی در نهایت تأثیر دیرپای خود را به جای می‌گذارد. همان طور که رمان «مرشد و مارگاریتا» شاهکار میخائیل بولگاکوف (ترجمه عباس میلانی) ۲۵ سال بعد از تحریر آن به چاپ رسید، ۵۲ سال طول کشید تا این شاهکار ادبی شطرنج شوروی از زبان روسی به زبان انگلیسی و حدود ۶۰ سال به زبان فارسی ترجمه شده و در دسترس همگان قرار گیرد.

با خواندن این کتاب به‌سازگاری در می‌یابیم که چرا بابی فیشر افسانه‌ای با هدف دستیابی به محتوای آن اقدام به یادگیری زبان روسی کرد.

بی شک «پرسش‌هایی درباره تئوری مدرن شطرنج» یکی از بهترین کتاب‌های آموزش استراتژی در ادبیات شطرنج است. شاید به جرأت بتوان گفت، خیلی از مفاهیمی که هم اکنون در دنیای غرب به نام مفاهیم «مدرن» معرفی شده‌اند، قبلاً و در دهه ۱۹۵۰ در مکتب شطرنج شوروی از آنها استفاده حرفه‌ای می‌شد. از ویژگی‌های شاخص کتاب توضیح موضوعات پیچیده و مهم پوزیسیونی با بیان بسیار ساده و منطقی است و در این راه با مثال‌هایی بسیار مناسب خواننده به سرنمزل مقصود رهنمون می‌شود. نگرش دیالکتیک خاص نویسنده به مسائل مختلف تئوری مدرن شطرنج، به‌خصوص آشکار نمودن پیوند مرحله گسایش با وسط بازی و از آن مهم‌تر به پوزیسیون و ارزیابی آن به‌گونه‌ای گیرایی دارد که خواننده کل موضوع را به‌سادگی جذب و می‌آموزد.

در واقع، کتاب پیوسته یادآور «رموز استراتژی مدرن شطرنج - پیشرفته‌های بعد از نیمزوویچ» نوشته جان واتسون، نویسنده معروف و معاصر آمریکائی (ترجمه رضارضائی) است. نمونه‌ای مدرن که در سال ۱۹۹۸ منتشر شده و جوایز بسیار زیادی را برای وی به ارمغان آورده است. واقعیت این است که بسیاری از مضامینی که واتسون به‌عنوان موضوعات بکر و مدرن مطرح می‌کند، حدود ۴۰ سال پیش از آن توسط لنینتسکی مورد بحث و بررسی دقیق قرار گرفته بود. در فصل «فتح مرکز از طریق جناح»، لنینتسکی موضوع را با جزئیات کامل توضیح داده است و واتسون در سال ۱۹۹۸ از آن به‌عنوان «رابطه جدید جناح با مرکز» یاد کرده است! اما افسوس که در کتاب واتسون هرگز اشاره‌ای به نام لنینتسکی نشده است!

کتاب لنینتسکی چراغ راه مارک دوورتسکی و آرتور یوسوئوف نیز بوده است. در فصل «از پوزیسیون‌های

بحرانی تا پوزیسیون‌های آرام»، می‌بینیم که لینیستسکی چگونه و با چه روش دقیق و گویایی ارزیابی پوزیسیون را آموزش می‌دهد، مطلبی که دورتسکی هم‌اکنون در آن صاحب‌نظر است. در کتاب‌های این دو استاد و مربی برجسته و معاصر همواره به واژه «پوزیسیون بحرانی» برخورد می‌کنید که نشان از تأثیرپذیری آنان از آموزه‌های لینیستسکی دارد. البته باید اشاره کرد که افکار و ایده‌های لینیستسکی، خود متأثر از ایده‌های اساتید بزرگ پیشین او بوده است که در متن کتاب مرتب به نام آنها اشاره می‌کند. او با استادی وصف‌ناپذیری تمامی ایده‌های این اساتید بزرگ را در غالب یک سمفونی هارمونیک زیبا در کنار یکدیگر قرار داده که از شنیدن و خواندن آن هر شطرنج دوستی لذت بسیار می‌برد. در واقع اگر از اندک پیشرفت‌هایی که در اجرای برخی گشایش‌ها از آن زمان تاکنون صورت گرفته صرف‌نظر نمائیم، گوئی کتاب یک سال قبل و یا حتی چند سال بعد!! نوشته شده است.

نسخه اصلی ۱۹۵۶ کتاب مشتمل بر ۱۲۰ صفحه تحلیل شاخه راگوزین در گامبی وزیر است که لینیستسکی گرایش خاصی به آن داشت. او برای آموزش کاربرد عملی آموخته‌های بخش اول کتاب به تحلیل کامل این شاخه در بخش دوم کتاب پرداخته بود. متأسفانه همان‌طور که در مقدمه ناشر انگلیسی قید شده در مرحله ترجمه از زبان روسی به انگلیسی، این بخش از کتاب کاملاً حذف شده است.

خوشبختانه بخش حذف شده فوق در غالب کتابی مستقل تحت عنوان «مجموعه راگوزین» و با در نظر گرفتن پیشرفت‌های جدید این شاخه، توسط استاد بین‌المللی و مربی سرشناس روس، ولادیمیر بارسکی در سال ۲۰۱۱ به زبان انگلیسی و در ۳۵۰ صفحه به چاپ رسیده است. لذا خوانندگان علاقه‌مند می‌توانند برای پیگیری بیشتر موضوع به آن مراجعه نمایند.

کلیه مراحل تاپ، صفحه‌آرایی، طراحی جلد، روخوانی همراه با ویرایش مراحل دوم، سوم، چهارم و نهایی کتاب توسط اینجانب به انجام رسیده است و در این راه سعی فراوان و دقیق داشتم تا میزان خطا به حداقل ممکن برسد، اما اگر دوستان خواننده باز هم با اشکالی در این موارد برخورد نمودند، ضمن پوزش بسیار خوشحال خواهم شد که با ارسال آنان مرا در ویرایش‌های بعدی یاری دهند. برای این منظور می‌توان از آدرس پست الکترونیک kheirkhah@gmail.com استفاده نمائید.

در هر صورت امیدوارم، همان لذتی را که در کلیه مراحل تهیه و ترجمه این کتاب بردم، شما نیز در طول خواندن، به آن دست یابید.

در پایان لازم می‌دانم از دوست عزیز، مهندس احسان محمد اسماعیل که کار بازخوانی و ویرایش اول و دقیق متن ترجمه را انجام داد و مرا راهنمایی‌های ارزنده‌ای نیز نمود، همچنین همسر مهربانم مرّده موتقی که در طول کار ترجمه مرا یاری بسیار داد، تشکر و قدردانی نمایم.

تشکر ویژه‌ای نیز از قاسم احمدزاده عزیز، انتشارات شباهنگ که کار آماده سازی، صفحه‌آرایی و چاپ را انجام داد، می‌نمایم.

محمد خیرخواه ثابت قدم

تهران - تیرماه ۱۳۹۴

مقدمه آناتولی کاریف

از روزگار قدیم و حدود ۱۲۸۶ میلادی جمله معروف لاتینی هست که می‌گوید: "Habent sua fata libelli" یعنی «کتاب‌ها نیز سرنوشت خود را دارند».

سرنوشت کتاب «پرسش‌هایی درباره تئوری مدرن شطرنج» نوشته آیزاک لیبینیتسکی به هر شکل چیزی نیست که از آن به عنوان سرنوشتی خوش یاد کرد. اما به هر تقدیر، سرنوشت کتاب بسیار بهتر از سرنوشت نویسنده آن بوده است.

جنگ جهانی دوم به پایان رسیدم بود. سرباز خط مقدم جبهه آیزاک لیبینیتسکی به دوران صلح بازگشته بود. در سال ۱۹۵۰، لحظه شکوه و عظمت زندگی خود را سپری می‌کند: در ۱۸ امین مسابقات قهرمانی شوروی مقام‌های دوم تا چهارم را پس از کرس و مقامی بالاتر از اسمیسلاف، پتروسیان، گلر، اورباخ و ... به دست می‌آورد. او فقط ۲۷ سال سن دارد و یک عمر زندگی را بین رو دارد. هر شغلش پیشرفت کرده بود و مطمئن بود یکی از بهترین بازیکنان کشور خواهد شد. اما غافل از این که بیماری وحشتناکی در کمین اوست. بیماری نیز آماده بود تا قوی‌ترین حرکت خود را اجرا کند.

آیزاک اُسکاروویچ قرار بود در سال ۱۹۵۹ در حالی که فقط ۲۶ سال از عمر خود را سپری کرده بود، جان سپارد. او یک بار دیگر در مسابقات قهرمانی شوروی شرکت کرد اما به دلیل بیماری نتوانست تمرکز کافی داشته باشد. در حالی که کاملاً بر سرنوشت خود آگاه بود تدریجاً از بازی عملی فاصله گرفت و به تدریس و نگارش کتابش پرداخت.

کتاب در سال ۱۹۵۶ به بازار آمد، از هر نظر یک کار فرعی محسوب می‌شد: در کیف به چاپ رسیده بود، تیراژش اندک بود (البته در مقیاس شوروی) و غلط چاپی بسیار داشت. از همان ابتدای پیدایشش به نظر می‌رسید محکوم به فراموشی است. اما ... در این میان اتفاق خارق‌العاده‌ای افتاد. با جملاتی نظیر «لیبینیتسکی توصیه می‌کند...» یا «از نظر لیبینیتسکی...» در کارهای بابی فیشر و باتونیک مواجه می‌شویم. دو نفر از قهرمانان بزرگ شطرنج جهان، که کاملاً از لحاظ شخصیتی با یکدیگر متفاوتند، کتاب لیبینیتسکی را جدی تلقی کردند. این کتاب که عمدتاً در محافل کوچک معروف بود و در دسترس انبوه خوانندگان نبود، جایگاه افتخارآمیزی را در کتابخانه‌های خانگی اساتید و مربیان بزرگ شطرنج جهان به خود اختصاص داده بود. با این وجود، شاید بیشترین اشتیاق را در بین کسانی برانگیخت که کتاب را نخوانده بودند، و تنها درباره‌اش شنیده بودند یا فصل‌هایی مجزا از آن را که توسط شخصی اقتباس شده بود دیده بودند.

چه چیزی آن را این‌گونه خاص جلوه می‌داد؟

این کتاب به طرز چشم‌گیر و شگرفی منبعی غنی از اطلاعات مفید است. با نگاهی به آن و خواندن دو صفحه تصادفی، متوجه این موضوع خواهید شد. بسیاری از کتاب‌های موجود را می‌توان به مجموعه منظم اطلاعات توصیف کرد که نویسندگان آن می‌کوشند ثابت کنند $2+2=4$ ، یا این حقیقت را به شما بیاموزند که رودخانه ولگا به دریای خزر می‌ریزد! اما کتاب‌های دیگری نیز وجود دارند که ما را به فکر کردن و اندیشیدن وادار می‌کنند. کتابی که پیش روی شماست از این خانواده است و ۵۰ سال از پیدایش آن گذشته و اکنون تولدی دیگر یافته است.

آناتولی کارپف

قهرمان جهان ۸۵-۱۹۷۵

قهرمان جهانی فیده ۹۹-۱۹۹۳

www.ketab.ir

مقدمه ناشر انگلیسی

از زمانی که لیبینیتسکی «پرسش‌هایی درباره تنوری مدرن شطرنج» را نوشته، مدت زیادی سپری شده است. اگر به تنوری شاخه باتونیک که در دی‌گرام ۲۱۴ به آن پرداخته است نگاهی بیندازید و آن را با آخرین نسخه منابع شطرنج مقایسه کنید، و یا اگر فصل ۱۵ با عنوان «اعتبار نوآوری در شطرنج چه مدت است؟» را بخوانید متوجه این گذر زمان خواهید شد.

در زمان لیبینیتسکی یک حرکت جدید ممکن بود برای چندین ماه به صورت یک راز باقی می‌ماند در حالی که در عصر «فراگیری اینترنت» یا «هجوم اینترنت» اطلاعات مربوط به شطرنج نیز همانند سایر حوزه‌های دیگر مدام به روز می‌شوند. البته میان دسترسی به اطلاعات و درک محتوای آنها تفاوت زیادی وجود دارد. در این کتاب شما مطالب زیادی پیدا می‌کنید که تا حد ممکن برجسته و مناسب هستند چرا که لیبینیتسکی آنها را با نبوغ و واقع‌بینی خویش نگاشته است. او قهرمانی بود که هم می‌توانست شطرنج بازی کند و هم توضیح دهد که چگونه شطرنج بازی کنید. ممکن است فن‌آوری، نگرش ما را به شطرنج تغییر داده باشد، اما مهره‌ها هنوز به همان روش ۶۰ سال پیش حرکت می‌کنند.

خیلی از نویسندگان مطرح شطرنج مدرن، خصوصاً آنهایی که اهل اروپای شرقی هستند با افتخار تصدیق می‌کنند که کارهای آنها تحت تأثیر لیبینیتسکی بوده است. او اگر شهرتی همانند شطرنج‌بازان معروف غربی هم‌چون نیمزوویچ، رتی یا کوتوف ندارد با این حال شایسته جایگاهی در جرگه افراد برجسته و نام‌آور شطرنج است. مطالعه مطالب لیبینیتسکی راه رسیدن از ایده‌های نیمزوویچ به مفاهیم و دست‌آوردهای ستاینده‌گان امروزی او نظیر مارک دورتسکی را هموارتر می‌کند.

همان‌طور که آناتولی کارپف در مقدمه خود عنوان می‌کند، بابی فیشر بزرگ دیدگاه‌های لیبینیتسکی را در کتاب «۶۰ بازی به یاد ماندنی من» نقل قول کرده است. طبیعی است که هر اندیشمند شطرنجی دانش خود را بر اساس زحمات و دست‌آوردهای نسل ماقبل خود وسعت می‌بخشد. بنابراین، فیشر وادار به یادگیری زبان روسی شد تا از ماحصل کار لیبینیتسکی استفاده کند. برای آن دسته از افرادی که استعداد زبان‌آموزی کمتری داشتند نبود ترجمه انگلیسی کتاب، گسستی در این انتقال افکار به وجود آورده بود.

ایلیا اودسکی، استاد بین‌الملل روسیه، این نسخه «آبر کتاب» لنینیستی را ویراستاری کرد. او این کار را برای مخاطبان قرن بیست و یکم آن انجام داده است. نسخه اصلی ۱۹۵۶ مشتمل بر ۱۲۰ صفحه تحلیل شاخه راگوزین گامبی وزیر است که لنینیستی گرایش خاصی به آن داشت (پیوست کتاب را مشاهده کنید) در حالی که با مخاطب مدرن امروزی ارتباط کمتری برقرار می‌کرد. این گشایش هنوز هم مورد توجه بازیکنان سرشناسی همچون کارلسن، ممدیاروف، موروزوویچ و دیگران است؛ اما در حال حاضر تئوری آن کاملاً تغییر کرده است.

چهار سال پیش انتشارات Quality Chess به‌منظور کمک به ادبیات شطرنج تاسیس شد. یکی از طرح‌های ویژه آن انتشار و چاپ این کتاب به زبان انگلیسی بود. با همت و همیاری شرکای روسی، این مهم بالاخره عملی شد. امیدوارم خواننده کتاب با بزرگترین بازیکنان نیم قرن گذشته هم‌عقیده باشد که «پرسش‌هایی درباره تئوری مدرن شطرنج» اگر موفق‌ترین آنها نباشد، یکی از موفق‌ترین منابع شطرنج شوروی است.

جان شاو

انتشارات Quality Chess

www.ketab.ir

آیزاک لیبینیتسکی و آبر کتابش، (افیم لازاروف)

دو کتاب شطرنجی بسیار به یاد ماندنی در کتابخانه شخصی ام دارم که مؤلفین آن صفحه اول هر یک را امضاء نموده‌اند. عنوان یکی از این کتاب‌ها که به زبان اوکراینی، زبان مادری ام نوشته شده، «بازی‌های منتخب شطرنج‌بازان اوکراین» است. این کتاب در سال ۱۹۵۲ و به قلم آیزاک لیبینیتسکی و یوریس راتنر درکی‌اف تحریر شده است. کتاب دوم به زبان روسی و به نام «پرسش‌هایی درباره تئوری مدرن شطرنج» است. این کتاب نیز درکی‌اف و در سال ۱۹۵۶ به چاپ رسید و نویسنده آن آیزاک لیبینیتسکی است. به عقیده من این دو کتاب با سرگذشت نویسندگان برجسته خود پیوند خورده‌اند.

آیزاک لیبینیتسکی پس از پایان جنگ جهانی دوم به عنوان یک افسر عالی‌رتبه (او جنگ را با درجه افسر ارشد، دو مدال و یک ستاره بزرگ بر روی هر شانه به پایان رسانده بود) به کی‌اف بازگشت. او که عناوین شاخص نظامی فراوان و مدال‌های متنوعی را دریافت کرده بود بلافاصله در فعالیت‌های شطرنجی پایتخت اوکراین شرکت نمود. در آن زمان به عنوان بازیکن شطرنج در رده «کاندید استادی» قرار داشت که در مقایسه با استانداردهای امروزی، در سطح معمولی به شمار می‌آمد. این روزها این «عنوان» بر خلاف عناوین «استاد ورزش» یا «استاد بزرگ» مقامی مادام‌العمر نبود بلکه از گروه یکم و یا دوم بود که هر سه سال یک بار مورد ارزیابی مجدد قرار می‌گرفت و در صورت مردودی، بازیکن به سطح قبلی بار می‌گشت. اما نکته این جاست که در آن دوران تعداد کل بازیکنان با درجه استاد بزرگی و یا کاندید استادی و یا استادی در کل اتحاد جماهیر شوروی بسیار کمتر از تعداد اساتید بزرگ بین‌المللی موجود در کی‌اف امروزی بود. به طور مثال، در سال ۱۹۴۷ حتی یک استاد بزرگ نیز در شهر کی‌اف وجود نداشت (حتی تا سال ۱۹۶۷ نیز هنوز نبود) و تنها چهار بازیکن دارای عنوان استادی بودند: Boris Goldenov و Boris Ratner. Abram Khavin. Isosif Pogrebyssky.

با این توصیف تمامی بازیکنان قوی پایتخت اوکراین همگی جزو کاندیدای استادی بودند. لیبینیتسکی با این عنوان در سال ۱۹۴۹ قهرمان شطرنج اوکراین گردید. سال‌ها بعد در حالی که هنوز در رده کاندید استادی قرار داشت به طرز درخشانی در مسابقات فینال قهرمانی شوروی ظاهر شد: جایزه اول به استاد بزرگ افسانه‌ای، پاول کرس واگذار شد و مقام‌های دوم تا چهارم را به طور مشترک با آرونین و تولوش که هر دو اساتید آن زمان بودند به‌دست آورد در حالی که از بزرگانی چون اسمیس洛夫، گئر، فلور، بوندارسکی، پتروسیان، آوریخ و ... پیشی گرفته بود.

با این موفقیت که با توجه به شرایط آن زمان بسیار عالی بود، قهرمان ۲۶ ساله کی‌اف مقام «استاد ورزش» همراه با اولین نرُم لازم برای دریافت «استاد بزرگی» اتحاد جماهیر شوروی را کسب کرد (با گذشت چند سال، چنین موفقیت‌هایی بلافاصله منجر به دریافت این عنوان می‌شد). متأسفانه او به اندازه کافی زنده نماند تا نرُم دوم خود را به‌دست آورد. بیماری خونی کشنده‌ای که چند سال بعد او را به کام مرگ کشید مانع این موفقیت شد.

در همان اوقات و در سال‌های شاد قبل از بیماری، لیپنیتسکی در رده برترین ورزشکاران اوکراین محسوب می‌شد. اما نکته جالب آن است که او خود را محدود به معاشرت با هم‌رده‌های خویش نمی‌کرد. به‌عنوان مثال، مشتاقانه از محل نشست جوانان پیشرو که در کلوب شطرنج کی‌اف برگزار می‌شد بازدید می‌کرد. او بازی‌های بازیکنان جوان را با علاقه تماشا می‌کرد و گاهی به آنها توصیه‌های استاندانه‌ای نیز می‌کرد. خوشبختی نویسنده این متن آن است که جزو یکی از این جوانان بوده است.

بهار سال ۱۹۵۰ مسابقات قهرمانی جوانان کی‌اف در حال برگزاری بود و شرکت کنندگان همگی جزو گروه یکم بودند. لیپنیتسکی تقریباً هر دو روز مسابقه را پیگیری می‌کرد. یکی از این روزها بازی لازارف با کرامچانیف توجه او را جلب کرد. به سبختی یک متر از میز فاصله می‌گرفت و وقتی بازی به نفع من تمام شد تبریک گفت و از من خواست تا بازی را برایش تفسیر کنم. او مرا به خانه خود دعوت کرد، جایی که با پدر، مادر، همسر و دختر کوچک او آشنا شدم. آنها همگی در یک اتاق کوچک در طبقه دوم ساختمانی بزرگ شبیه هتل که در هر طبقه آن (با ده اتاق در هر سوی راهروی اصلی) فقط یک آشپزخانه، دستشویی و توالت به‌صورت مشترک داشت زندگی می‌کردند. او بی‌درنگ از تفسیر بازی من خوشش آمد و آن را در کتاب «بازی‌های منتخب شطرنج بازان اوکراین» که به همراه بوریس راتنر در تدارک چاپش بودند قرار داد. این کتاب کوچک مشتمل بر ۵۸ بازی بود که ۲۵ بازیکن اوکراینی در سال‌های قبل و کمی بعد از جنگ بازی کرده بودند. ده هزار نسخه از این کتاب به چاپ رسید که در مقیاس آن زمان شمارگان اندکی بود ولی اینکه امروزه این عدد رقم بالایی به حساب می‌آید. یکی از بازی‌های ارائه شده در این کتاب، بازی پیروزی من در مقابل آلیوشا کرامچانیف به همراه تفسیر دقیق و موشکافانه شخص لیپنیتسکی است که در ادامه تفسیر مفصل و بعد از حرکت دهم سیاه داخل پُرانتز اضافه کرده بود: «تحلیل توسط لازارف». چکیده‌ای است که او در انتهای نتیجه بازی نوشته بود: «از نقطه نظر استراتژی شطرنج، بازی به‌خوبی توسط بازیکن جوان هدایت شده است» همواره تا به امروز مایه افتخار من است. البته تا جایی که به این بازی مربوط است، این پایان ماجرا نبود! لیپنیتسکی حتی قبل از چاپ «بازی‌های منتخب»، خیلی سریع برخی از قسمتهای این بازی را برای چاپ در نشریه دیگری که در مسکو توسط چاپخانه ملی «تربیت بدنی و ورزش» منتشر می‌شد آماده کرده بود. این شماره مجله که «شطرنج در ۱۹۵۰» نام داشت ادامه مجموعه کتاب‌های سال بود که چاپ آنها قبل جنگ آغاز اما در ۱۹۳۶ متوقف شده بود. بعد از جنگ، از سال ۱۹۴۶ به بعد، چاپ آنها مجدداً به‌طور منظم آغاز شده بود. لیپنیتسکی چهار بازی از «بازی‌های منتخب» را به‌همراه تفسیر خویش در شماره فشرده ۱۹۵۰ ارائه کرد. سه بازی از مسابقات قهرمانی اوکراین و دیگری بازی من بود. نکته قابل توجه اصلاح تفسیر من بعد از حرکت دهم بود که در یک شاخه حرکت

با این وجود مجوز چاپ تمام متن را به او واگذار کردند. چرا که تا آن زمان از محبوبیت فراوانی در کی‌اف برخوردار شده بود و به‌عنوان عضوی از انجمن ورزشی «اسپارتاک» نفوذ زیادی بر مدیران آن داشت. لپینیتسکی از حمایت خاص آ. اِرمَنکو برخوردار بود. شخص نامبرده از یک سو مدیرکل تعاونی صنعتی اوکراین بود (انجمن صنفی قدرتمندی که اسپارتاک را تحت حمایت خود داشت) و از سوی دیگر عاشق شطرنج نیز بود.

لپینیتسکی این‌گونه تعریف می‌کرد: «مجسم کنید: او هم‌تراز وزیران دولتی است اما وقتی به دفترش سر می‌زنم روی میز یک دست شطرنج و آخرین شماره نشریه **شطرنج در اتحاد جماهیر شوروی** قرار دارد و مهم‌تر از آن، او در حال تحلیل بازی شطرنج است!»

اِرمَنکو به بهبود محل سکونت لپینیتسکی کمک کرد. یک آپارتمان مستقل و راحت سه‌خوابه در مرکز کی‌اف به او، همسر و دخترشان اختصاص داد. بعدها این مأمور عالی‌رتبه به حمایت خود از این بازیکن شطرنج افزود. لپینیتسکی تا ابد مدیون محبت حامی خود بود. او در کتاب جدیدش «پرسش‌هایی درباره تئوری مدرن شطرنج» خاطرنشان کرد که در تحلیل بازی آلخین - میندو (هلند ۱۹۳۳)، یکی از علاقه‌مندان اهل کی‌اف شطرنج به نام اِرمَنکو مهارت‌های موشکافانه‌ای را برای دفاع سیاه ابداع کرده که تا آن زمان ناشناخته بوده است. (صفحات ۱۲۱-۱۲۳). لپینیتسکی با ذکر شاخه‌هایی که این دوستدار شطرنج به آن اشاره کرده بود، توضیح می‌دهد: «به این تحلیل باید به جهت ارج نهاد، چرا که آلخین به‌ندرت مرتکب اشتباهات آنالیزی می‌شود. اِرمَنکو ما را به بازنگری ارزیابی‌مان از این بازی مشهور آلخین واداشت».

لپینیتسکی نویسنده این خاطرات را فراموش نکرد و کتابش را با این جملات به او تقدیم نمود:

«تقدیم به ا. لازاروف، با تشکر صمیمانه از کمک‌های او در به پایان رساندن این کتاب - از طرف نویسنده. آی. لپینیتسکی، ۱۶ مارس ۱۹۵۶».

و اما نکته دیگر در مورد این کتاب: دست‌نوشته کتاب که برای چاپ آماده شده بود توسط خانم مشهور losifovna Vaisberg - قهرمان هفت دوره شطرنج زنان (رکوردهای بالا) - تاپ شده بود. متن کتاب توسط پسرش Senia Vaisberg بازخوانی، بازبینی و تصحیح شده بود. او بازیکن دسته یک کی‌اف بود که به دانش استثنایی و بی‌قاعدگی‌های خارق‌العاده‌اش شهرت داشت. روزی وقتی لپینیتسکی برای جمع‌آوری متن تایید شده به خانه او رفت Senia گفت:

«چرا در متن کتاب نوشتی: در بعضی پوزیسیون‌های بحرانی بازی، قانونی وجود ندارد که به کار گرفته شود؟ منظورم این است که اگر این قوانین به کار نمی‌آیند پس قوانین دیگری هستند که حتماً قابل استفاده‌اند!» لپینیتسکی خوشحال شد! در حالی که از Senia تشکر می‌کرد بلافاصله به بازنویسی یک بخش کامل در ارتباط با آن چه گفته بود پرداخت.

کتاب در سال ۱۹۵۶ به چاپ رسید و بلافاصله تمامی نسخه‌های آن فروش رفت. در همان سال لپینیتسکی برای بار دوم قهرمان شطرنج اوکراین شد. اما شادی او خیلی زود توسط دردهای حاد لاعلاجش خدشه‌دار شد. گفته می‌شود که او قبلاً در معرض نوعی باران رادیو اکتیو قرار گرفته و به نوعی بیماری خونی غیر قابل درمانی مبتلا شده بود.

بعد از سه سال شکنجه و عذاب بیماری درخانه و بیمارستان، بالاخره اواخر مارس ۱۹۵۹ در قبرستان Baikov به خاک سپرده شد. او فقط کمی بیشتر از ۳۶ سال عمر کرد. اتفاقاً، حدود سه سال بعد حدس بزنید چه کسی به دلیل همان نوع تشعشعات رادیواکتیو از پای در آمد؟ استاد بزرگ راگوزین، مخترع گشایش راگوزین که لیپنیتسکی کتاب خود را به آن اختصاص داده بود. اما این پیشکسوت در آن زمان ۵۳ سال داشت.

بهترین یادگار لیپنیتسکی، کتاب «پرسش‌هایی درباره تئوری مدرن شطرنج» است. این کتاب پاسخ‌هایی متقاعدکننده و گیرا به پرسش‌های شطرنج می‌دهد و تا به امروز یکی از بهترین کتاب‌های مرجع برای استراتژی «بازی خردمندان» محسوب می‌شود.

افیم لازاروف، استاد ورزش
کی‌اف ۲۰۰۸

www.ketab.ir